

Dukay Nagy Ádám

Az élmények átka

*"A sivatag tér, tehát maga az idő.
Aki belenéz, saját arcát látja az időben,
ami semmi."
(Bódi Tóth Elemér)*

[I.]

Emlékszem, egyszer egy cirkuszi műsorban, - amit valószínűleg a nyári szünetben láttam -, játszott egy bohóc. Ez már régen volt, gyermekkoromban, mégis *teljes erővel* él bennem ennek a *nevetetőnek* az emléke, mert ilyen szomorú embert azóta sem láttam. Nem tudom már pontosan, hogy műsorszáma közben, vagy utána, de volt egy oly *jelenete*, amelyre azok, akik látták, életük végéig emlékezni fognak. Azt csinálta, amit gondolt - legalábbis a dolog nagyon hiteles volt. A jobb kezével eljátszotta, hogyan dobog a *szíve*: össze-összerándult kézfeje, a ruháján mint egy kismadár, mintha *valóban* ott lenne a kezében a *szíve*. Ezt jó sokáig csinálta, kigondoltan annyi ideig, hogy a legkisebb gyerekek is odafigyeltek, valahogy megérezték, hogy ez a *számot* nem fogja nevetés követni. A közönség elcsöndesedett, és gyakorlatilag némán fölhaborodott: "itt nem az

folyik, amiért fizettem..." *Játszotta* tehát ezt a dobogást, egészen szorosan fogta a mellét, majd nagyon lassan, alig észrevehetően "*emelte ki*" a szívét a *helyéről*, s éppen a viselkedésével tette kétségessé, hogy *szívének* ott van-e a helye egyáltalán. Aztán *véglegesen* eltávolodott a mellétől a jobb keze. Tenyérrel fölfelé kinyújtotta, még mindig *imitálta* a dobogást, majd bal kezének élével - nem emlékszem pontosan kettő, vagy négy felé - vágta a kezében *lüktető dobogást*. A darabok szinte maguktól *szökentek* ki a majdnem teljes körben helyet foglaló közönséghez.

Az előadó egyetlen *hibát* kötetett el: hagyta - igaz, csak egyetlen pillanatra -, hogy a *viccesre* mázolt bohóc-arc mögül kibújhasson saját magányos, szomorú ábrázata. Persze az is lehet, hogy csak én láttam így, s mindez tapsvihár közben, tomboló közönség előtt történt. Nem tudom miért, én így emlékszem - pedig nem tudatosan akarok *így* emlékezni, az *emlék élménye* nem tudatos. Ez az én emlékélményem, s ahogyan mindenkiben, bennem is ott van a bohóc - a maga szomorúságával együtt. Ebből a *jelenlétből* talán *annyi derülhet ki*,

hogyan az élményt megszerezni *viszonylag* kibírható, de őrizni drága, sokszor fölösleges. Így *egyszerűbb lenne az egyszerűség*; ahogyan a börtönőr is rab, vagy például az ideggyógyász is átéli betege vízióit, *csak* segíteni akar, s éppen ennek a segítségnek a *jellegeből* adódik az akarat magányossága. Szóval: *"arcát belenézni idegen életekbe..."* Zalán Tibor liraiságával.

A kérdés - ettől a ponttól - csupán annyit, hogy mi az az alapvető törvényszerűség, amely parancsoló módban *kötelezi a kiszolgáltatottságot*? *Valami* különleges állapot? Isten? Vagy csak az alkotással járó - s elvben természetesnek is tűnő - őszinteségre való törekvés? Bizonyos és fájó, hogy *ezt sem* tudom megmondani. Viszont ha az írás jogos *szabadságunk* - ahogyan Píllinszky írja naplójában -, illetve hát Isten a szabadság, akkor újólag magyarázatra vár sok, egyébiránt vitathatatlan tény. Abban a szellemben, hogy ha már így van: elfogadható; de legalább *nyitva lenne a magyarázat*. Nem így van. Éppen ezért bizonyos idő után az elfogadás *csak úgy* magától kialakul, s a legnagyobbaknál ez egy meghatóan szelíd, időt és teret *túlélő* bölcsességgel állandósul.

Írásról van szó *s a tájhazáról* lenne illeendő szöveget készíteni. Saját dolgozat lévén, én választhatnám *hőseimet* - mégsem azokat fogok választani, *csupán* megnyilatkozásokat, részleteket, a teljességére szándékosan nem törekedve. (Bár mi lenne ennél könnyebb: alkotók, előadók helyet csak rezdüléseiket érzékelni, nüanszokra figyelni.) Tanulmányomnak nekiveselkednem azonban igazán nem lenne hálás feladat, lévén kitűnő szerzőktől kerültek ki abszolút fontos könyvek; s legfeljesebb, legkiválóbb kutatóink is vallják, hogy *téma* - legyen szó irodalomról, vagy vallásról - mindig na-

gyon nehéz, illetéknéppen ez erőmet fölülmúlja, de talán feladatomban sem. Szívesebben vállalkozom - meglehetősen önző módon - nyugodt, önállóan vélt szövegek lejegyzésére.

[II.]

Általam nagyon kedvelt és fantasztikusan elgondolkodtató, ahogyan *Martin Heidegger* kiemelkedően fontosnak tartotta magát az átélt *hangulatot*. A dolgok - ha lehet így nevezni - *tudattalan megélését*, ami azért nagyon felelősségteljes (az embernek önmagával szemben), és *jól használható lépéső* a legkövetelőzőbb gondolkodásmódhoz is - s az írás ilyen. Követelőzik, tudatosságot és pózt kér számon, kiagyalt, mesterként firkálmányokat követel, ugyanakkor *írnoki ölmeleget*, megnyugvást, az alkotás borzongató *"újra itt van"* stressz-élményét is adja. Legvégül viszont minden kiszolgáltatott magányba fut be, az ölmelegség eltűnik, közömbössé válik a stressz-élmény is, mint egy vallási szekta sokadik összefüvetete. Szóval korántsem szabad lebecsülni ezeket a fajta *emlékélményeket*, mert a legjobban sikerült *találkozásokhoz* megbízhatóan (vissza)vezetnek. Az viszont nagyban - bár nem teljesen - az alkotótól függ, hogy az ő *találkozásai* kit is kívánnak érinteni, gyakorlatilag kivel akar találkozni, egy adott szerzeményen keresztül. Ha ez sikerül, akkor talán ez az az eset, amikor egy pillanatnyi nem is megelégedés, hanem talán akkor történik igazi *"jelet hagyni-effektus"* - amennyiben, lehet egyáltalán beszélni ilyesmiről. Viszont minden eddigi alkotásnál hirtelen milliószor fontosabbá válik. Ezek nagyon rövid ideig tartó élmények, mégis elég energiával ahhoz, hogy egy új, talán sokkal reménytelenebb szakaszhoz vezessenek. *Az élménynek talán ez az igazi*

átka. Az író tehát csak teszi a dolgát: semmit sem csinál, alszik, figyel, fölbred, jön-megy, ír, vár, derűtséget mímel... Ez profanizálás, de ennyi. Hasonlóképpen Nagy László körtéfájához, amely a *trenírozás* során, a jó erős szélben megcsavarodott, mégis egyenes maradt, egyenesen áll, s a levelek, no meg a körték valószínűleg nem is tudnak az egésztől. Szóval nem is vesznek tudomást róla, mert *azon keresztül* is megkapnak mindent. Az a törzs is a Nap előtt áll, gyötörtsége mit sem számít.

S mennyi mindent lehet így is keresni, mennyi mindenre lehet törekedni az írásban - *ilyen megcsavart testtel* is.

A siker azonban ritka, sőt szinte soha nem következik be. Merthát lehet keresni, ábrázolásban mondjuk egy kora őszi sétányt. Ezen a ponton visszatérve Heideggerhez az egyetlen út talán a hangulatokhoz való hű, imbolygástól mentes ragaszkodás. S tulajdonképpen ilyenkor a sétányhoz kell ragaszkodni, ugyanis a sétányhoz való ragaszkodás automatikusan "*átáll*" a hangulatra, a *sétány-élményre*. Ez lehet jó, vagy kíméletlen, de semmiképpen nem fog előrehaladást jelenteni. Olyasféle *viselkedés* ez, mint a fölgyorsult bolygón a lámpagyújtogatóé, s valószínűleg épp úgy nem nevetéses - talán, mert *ez is* másokért való.

Vigasztaló lehet, hogy valamiféle megismeréshez némi reményt ad az írás, de hát *valamiféle megismerésért így kitarítani*.

"*Küzdjél utcakövön, / gondolkodj csil-lagon, / bújj szél szárnya alá, / vallasd ki. Így ír Bódi Tóth Elemér megerősítve - többek között - bennem is, a bevallhatóan és vállalhatóan kevés reményt a legalább némileg eredményességhez, melyre esetleg akad fogódzónyi esély. Ugyanakkor a költő széttárt karral fogadja el, - s ki is mondja - azt az eredendően megelőzhetetlen tényt is,*

amely szerint "*... írni annyit tesz, mint a létezés komoly kérdéseit boncolgatni. Ez pedig szomorúsággal jár...*" Ez a *széttárt kar* azonban nem egy riadt tehetetlenség, inkább beérett elfogadás. Ez lehet az a *pont*, ahová el kell jutni.

[III.]

Úgy tűnhet hát, hogy bármennyire jogos ez a szabadság, abban a hitben is élni kell vele, hogy nem vezet semerre, s a végén az ember kígyókkal kezd társalkodni... és zajt sem kelteni majd a homokon. Ebben a reménytelenségben kell élni ezzel a *szabadsággal*.

S hogyné futna be a kiszolgáltatott magányba, a szelíd eldőlés, ahogyan a fák *teszik*.

Mégis ott van az a várakozás, azokra a *találkozásokra*, amiket sehol, senki nem fog följegyezni, valahogyan olyanképpen, mint az öreg geográfus, akit nem érdekelt a Kis Herceg virága, mert olyan mulandó.

[IV.]

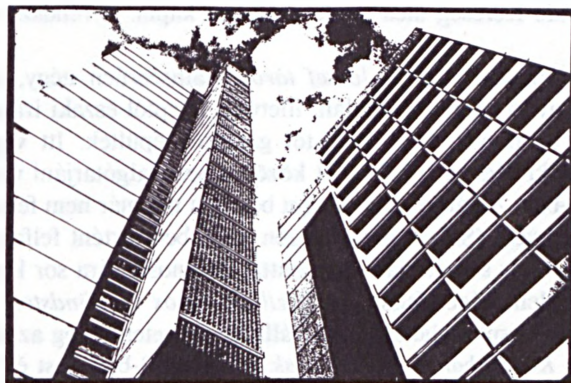
Néhány bekezdéssel ezelőtt azt mondtam, hogy szívesebben vállalkozom önálló-nak vélt szövegek lejegyzésére. Kikerülhetetlen azonban, hogy a "*ki honnan jött*"-ről ne szóljak, hiszen ez mindenkit - pláne egy alkotót! - hihetetlen sülyly érint. Meghatározója az állandóan mozgásban, alakulóban lévő *vértnek*. A "*ki honnan jött*"-nek természetesen egyéntől függően mindig más minőségű és mértékű a szerepe, súlya, fontossága azonban vitathatatlan.

Ha azzal a módszerrel közelítenék, amivel egy pár éves kisgyermek tenné akkor lennének - talán - a leghitelesebb, nem ha mindenféle *fortélyos* mondatokkal kerülnének egy *hétköznapi tényt*. Elmondhatnám, hogy egy városban élek, ami nem túl nagy, de nem kicsi. Megyeszékhely - szóval még el is lehet benne tévedni... stb.

De így nem közelíthetek. Ilyesmit bárhol a világon mondhatna egy gyermek. Mi meg ITT vagyunk. Meg van még itt egy város, s az írás. Ez nagyon fontos. Nekem. Én ebben a városban jegyezgetek föl ezt-azt. Lehet, hogy ez a vidékiséggel jár, de ha tölem azt kéri, beszéljek magamról, akkor nekem nagyon sok mindent kell mondanom a városról, ahhoz, hogy én értelmezhető, viszonylagos biztonsággal elhelyezhető legyek. Szóval az, hogy olykor leírok néhány sort, abban nagyon ott van a városélményem, bármilyen műfajjal próbálkoznék. Ezt természetesen lehet tagadni, meg vállalni, ez tény. Itt van az a néhány négyzetméter, ahonnan reggelenként elindulok, itt van az íróasztal, meg a törzshely - eddig még csak itt élnek olyan emberek, akik figyelmére igazán számíthatok. Lehet persze, hogy nem ebből a szögből kellene közelítenem, de ez a körülölettség, amit a város nyújt, ezer dologgal húzta, húzza letörölhetetlen vonásait az arcokon. Az enyémen is - jókat, rosszakat.

Heideggeri gondolatot említettem, s el-mékedését nem is kell túlzottan vizsgál-gatni ahhoz, hogy belátható legyen az általa vázolt *hangulat* fontossága, mekkora súllyal jelentkezik egy *élőhely* esetében. Tehát saját példámhoz ragaszkodva, hogyan is lehetne egy *otthonról* hitelesebben írni, ha nem az *egyedi* hangulatához (ami kétségtelenül van!) próbálnék hűen ragaszkodni? Ez a ragaszkodás mi is lehetne más, mint a *figyelem* és a *nyitottság*. Egy ekkora méretű város, még (már?) tud biztosítani olyan helyeket, rendezvényeket, intézményeket, műhelyeket ahol valóban igényesen kialakulhat bármilyen tevékenység, de *alkotói* mindenképpen.

Szép példa erre jelen folyóirat is, mely mutatja az alkotás csak a szerzőkön múlik, hisz' ők *csak* így várhatják, várják élőhelyük figyelmét. Ehhez persze sok-sok talán lényegtelennek látszó részletet, innen származó, itt kialakult *élményeket* szükséges ismerni, megélni. Igazán szép vázlatrajzokat talán csak akkor lehet készíteni egy városról. Ezúttal nevezzük Salgótarjánnak.

Kovács Bodor Sándor: Garzon